

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”**

**MESIANISM ȘI ESHATOLOGIE
ÎN ZAHARIA 9-14**

– REZUMAT –

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

Pr. Prof. Univ. Dr. IOAN CHIRILĂ

DOCTORAND:

Pr. BRAȘAI OVIDIU-DORIAN

CLUJ-NAPOCA

2018

Cuprins

Listă de abrevieri.....	3
Introducere	4
1. Noțiuni de isagogie la cartea profetului Zaharia.....	9
1.1. Profetul Zaharia	9
1.2. Autoritatea cărții	10
1.3. Împărțirea cărții lui Zaharia	11
1.4. Stilul literal al cărții	12
1.5. Identificarea păstorilor cu figuri macabeice	14
1.6. Unitatea cărții.....	14
1.7. Tematica capitolelor 9-14	16
2. Abordare exegetică	17
2.1. Făgăduința binefacerilor dumnezeiești (9,1-17)	17
2.2. Sfărâmarea idolilor și întoarcerea evreilor din robie (10,1-12)	49
2.3. Cei 30 de arginți. Păstorii cei răi. (11,1-17).....	67
2.4. Făgăduințe pentru Ierusalim. Duhul Domnului peste casa lui David. (12,1-14).....	96
2.5. Izvorul curățirii. Proorocie mesianică (13,1-9).....	114
2.6. Întoarcerea neamurilor către Dumnezeu (14,1-21).....	128
3. Dimensiunea teologică.....	159
3.1. Textele mesianice din Zaharia 9-14.....	159
3.1.1. Intrarea în Ierusalim (Zah 9,9).....	159
3.1.2. Piatra din capul unghiului (Zah 10,4)	173
3.1.3. Cei treizeci de arginți (Zah 11,12-13).....	175
3.1.4. Mesia va fi străpuns (Zah 12,10)	180
3.1.5. Baterea păstorului și împrăștierea turmei (Zah 13,7).....	187
3.2. Eshatologia profetului Zaharia.....	195
3.2.1. „Proorocie”	195
3.2.2. „În ziua aceea” și „o zi pentru Domnul”.....	196
3.2.3. „Ierusalim”; „Israel” și „Iuda”	197
3.2.4. „Toate națiile” și „popoarele”	199
3.2.5. „Prăpăd mare” și „a lovi”	200
3.2.6. Dumnezeu Creatorul și suveranitatea Sa (Zah 12,1)	201
3.2.7. Relația istorie-eschatologie/timp-veșnicie – exemplul Ierusalimului.....	203

Concluzii	207
Bibliografie	211

CUVINTE CHEIE: Proorocie, „Ziua aceea”, Ierusalim, Israel, Iuda, „Toate națiile”, Popoarele, „Prăpăd mare”, „A lovi”.

În literatura de specialitate, Cartea Profetului Zaharia a fost adesea împărțită în două părți (Proto-Zaharia, cap. 1-8 și Deutero-Zaharia, cap. 9-14). Specialiștii arată că primele opt capitole ale cărții se diferențiază ca stil de lucru de următoarele șase. Prima parte se preocupă preponderent de aspecte istorice, iar ce cea de-a doua prezice un timp eshatologic demarcat mai ales prin folosirea sintagmei „în ziua aceea” (ex. Zah 9,16; 12,3.6.9) – o zi sau o perioadă de teroare și „prăpăd” (Zah 14,12), o zi de război acerb purtat de popoare împotriva Ierusalimului (ex. Zah 12,2); și o zi în care Dumnezeu se implică în sfera omenească cu scopul de a izbăvi Sionul și seminția lui Iuda (ex. Zah 12,3-5) și de a instaura Împărăția Sa universală (ex. Zah 14,16). Totodată, această a doua parte cuprinde câteva profeții mesianice remarcabile (Zah 9,9; 10,4; 11,12-13; 12,10; 13,7), a căror valoare este confirmată în Noul Testament, când cuvintele enunțate de Zaharia sunt citate de către cei patru evangheliști.

În cadrul acestei lucrări ne-am preocupat de Zaharia 9-14 și, în mod deosebit, de aspectele mesianice și eshatologice pe care această secțiune le cuprinde. Motivația de bază pentru alegerea acestei teme este prezentarea – din perspectiva ortodoxă – celor două concepte (mesianism și eshatologie), cu aplicație concretă pe Zaharia 9-14. Am pornit de la premiza că (1) profețiile Vechiului Testament descriu atât evenimente care s-au împlinit în istorie, cât și evenimente care așteaptă să fie împlinite în viitor sau chiar la sfârșitul veacului; de asemenea, (2) profețiile cu caracter mesianic „cuprind atât detalii legate de prima venire a Mântuitorului în trup cât și de cea de-a doua venire în slavă”¹.

„Termenul eshatologie provine de la grecescul *eschatos* și semnifică „ultimul, cel din urmă”². Eshatologia este o componentă a literaturii profetice și își are împlinirea în cea de-a doua venire a Mântuitorului Iisus Hristos când se va întemeia Împărăția Veșnică. Concepția creștină despre moarte este fundamentată ca fiind o ușă de trecere spre o nouă viață, având un caracter firesc, reprezentând comuniunea cu Dumnezeu”.

Folosind doar metoda literalismului în exegeza biblică, se denaturează mesajul profetic; se omit aspecte teologice importante. Din acest motiv, mesajul profetului Zaharia trebuie privit și

¹ Cf. Nicolae NEAGA, *Hristos în Vechiul Testament* (Cluj-Napoca: Renașterea, 2017), 227.

² *Dicționar biblic* (București: Stephanus, 1995), 443.

din perspectiva eshatologică. Pe lângă anumite aspecte istorice, Zaharia prezice o eră viitoare a istoriei mântuirii, care se va instaura odată cu cea de-a doua venire a Mântuitorului (ex. Zah 9,9-10).

Capitolele 9-14 din Cartea lui Zaharia prevestesc un timp viitor (anunțat, în mod obișnuit, prin sintagma „în ziua aceea”), o perioadă caracterizată de judecata și de pedeapsa pe care Dumnezeu o va face împotriva lui Israel și a păstorilor/liderilor săi (vezi Zah 11,4.6) și împotriva popoarelor înconjurătoare deopotrivă (Zah 9,4.6; 14,12). Alături de caracterul punitiv al discursului, se remarcă și hotărârea lui Dumnezeu de a păstra câte o „rămășiță” care să-i fie credincioasă și pe care El să o crească după voia și poruncile Sale (Zah 9,7 – pentru neamuri; 14,2 – pentru Israel). Prin judecată și pedeapsă, Dumnezeu îndepărtează păcatul, iar prin păstrarea „rămășițelor” El menține în viață neamul/o națiune, pentru a-L aduce la Sine. Împărăția lui Dumnezeu prevestită în Zaharia va cuprinde astfel întreaga lume. Această Împărăție va fi caracterizată de credință, supunere și pace.

În cadrul acestui discurs profetic în care făgăduințele și pedepsele alternează, se pot identifica anumite pasaje cu caracter mesianic. Zaharia a prevăzut unele evenimente din viața Mântuitorului asemenea unui martor ocular. El a prevăzut intrarea Sa în Ierusalim (Zah 9,9), vinderea Sa pe cei 30 de arginți (Zah 11,12-13) sau faptul că va fi străpuns (Zah 12,10). Mântuitorul Însuși citează din Zaharia 10,4 cu referire la Sine când spune: „Au n-ați citit niciodată în Scripturi: «Piatra pe care au nesocotit-o ziditorii, aceasta a ajuns să fie în capul unghiului. De la Domnul a fost aceasta și este lucru minunat în ochii noștri?»” (Mt 21,42). În preajma patimilor, pe când îi pregătea pe ucenici pentru ceea ce avea să vină, Mântuitorul le prevestește că aceștia se vor sminti întru El și că vor fi speriați, amintindu-le aici de textul din Zaharia 13,7: „scris este: «Bate-voi păstorul și se vor risipi oile turmei»” (Mt 26,31).

Aspectele evidențiate mai sus sunt doar câteva dintre constatările pe care le-am trasat în urma cercetării noastre. În fond, întreaga lucrare se focusează pe aceste aspecte și pe clarificarea lor. Am analizat cele șase capitole din Zaharia atât din perspectiva istorico-critică și terminologică, cât și din perspectiva anagogică-spirituală și teologică. Am observat că mulți dintre interpreți au căutat adesea să găsească momente istorice pentru a arăta că profeția lui Zaharia s-a împlinit. Însă, în mare măsură, încercare de a crea un paralelism între Judecata Divină și evenimentele istorice care s-au desfășurat în perioada ulterioară scrierii operei lui Zaharia nu își au fundament. Textul din Zaharia nu trebuie privit astfel. Este mai potrivit să se ia

în considerare aspectele teologice și caracterul eshatologic al discursului profetic și să fie privite în perspectiva împlinirii lor odată cu cea de-a doua venire a Mântuitorul Iisus Hristos. Într-adevăr, o parte dintre ele s-au împlinit în istorie (în special cele legate de activitatea pământească a Mântuitorului); celelalte însă vor fi împlinite în „zilele de pe urmă”, în preajma celei de-a doua veniri.

Lucrarea este structurată în trei părți: Noțiuni de isagogie la cartea profetului Zaharia; Abordare exegetică; Dimensiune teologică. În partea de isagogie sunt prezentate datele generale în ceea ce privește autorul cărții, data și locul scrierii, structura și temele abordate. Tot în cadrul acestui capitol sunt detaliate aspectele referitoare la autenticitatea cărții, prin prezentarea opiniilor pro și contra cu privire la acest aspect. Astfel, în partea de isagogie am trasat câteva repere isagogice legate de personalitatea și de cartea lui Zaharia. Principalele semne de întrebare pe care le ridică conținutul cărții sunt legate de împărțirea ei în cele două părți (Zah 1-8; 9-14). O parte dintre exegeți pornesc de la premisa că cele două corpuri dezvăluie puncte de vedere istorice foarte diferite. Astfel, capitolele 1-8 descriu istoria dintr-o perspectivă pe care mulți o consideră profetică, în timp ce capitolele 9-14 reflectă problemele apocaliptice, care presupun sfârșitul acestei lumi și inaugurarea unei noi lumi, sub stăpânirea lui Dumnezeu. Un alt punct de vedere este evidențiat prin prisma faptului că primele opt capitole se concentrează asupra perioadei persane, în timp ce capitolele 9-14 se concentrează pe anumite perioade ale istoriei lui Iuda, care însă nu pot fi datate. Cu toate acestea, unii încearcă să dateze 9-14 afirmând că aceste capitole reflectă epoca preexilică, sau descriu secolul al IV-lea î.Hr. Un alt tip important de dovezi pentru împărțirea cărții derivă din diferențele de vocabular și alte caracteristici lingvistice care apar atunci când se compară Zaharia 1-8 cu Zaharia 9-14. În același context, un factor important pentru divizarea cărții ar fi trăsăturile literare diferite ale celor două secțiuni. Însă, cu toate că există două stiluri de lucru diferite, se observă și caracterul unitar al conținutului.

Capitolul dedicat exezezei este cel mai extins. În cadrul său, fiecare verset din Zaharia 9-14 este analizat în parte, fiind conturată atât dimensiunea istorică a textului, cât și cea eshatologică. În cadrul capitolului sunt evidențiate hotărârile divine cu privire la poporul lui Israel și la neamurile înconjurătoare. Accentul este pus pe judecata divină, aplicată ca urmare a stării de păcat. În cadrul celui de-al doilea capitol am realizat o analiză exegetică asupra fiecărui verset din capitolele 9-14. În prima parte (versetele 1-8), capitolul 9 accentuează faptul că Dumnezeu va face judecată și își va manifesta suveranitatea asupra popoarelor înconjurătoare. El

pedepsește păcatele, cu dorința de a le expulza din regatul Său. Versetele 9-10 au un caracter mesianic și le-am aprofundat în cadrul secțiunii dedicate textelor mesianice (în aceeași manieră am procedat și la următoarele capitole cu privire la textele mesianice). Ultimele versete (11-17) continuă tema regatului lui Dumnezeu, descriind procesul prin care Domnul își va înființa regatul păcii, cucerind dușmanii și salvând poporul ales. Sunt versete marcate de făgăduințe de binefacere din partea lui Dumnezeu.

Capitolul 10 începe prin îndemnul ca poporul să se roage Domnului pentru a primi binecuvântare din parte Sa. În următoarele versete, din cauza păcatelor poporului și a liderilor săi, se anunță că Domnul va face judecată aspră, pentru ca din nou Dumnezeu să făgăduiască faptul că va cerceta turma sa (Zah 10,3) și va întări casa lui Iuda (Zah 10,6). Capitolul se încheie prin a anunța că în numele lui Dumnezeu va fi puterea poporului Lui. Versetele 1-2 prezintă binecuvântările ca și rezultat al rugăciunilor adresate Domnului în contrast cu neputința idolilor. „Ploaia la vreme” este un termen cu semnificație eshatologică. Sfântul Vasile accentuează faptul că atât binecuvântarea, cât și pedeapsa spre îndeptare vin de la Dumnezeu: „De aceea, să îl cunoaștem pe Dumnezeu în parte sau să facem din iubirea Sa milostivă o scuză pentru ignoranța noastră; pentru că acestea, tunetele și fulgerele Sale sunt făcute pentru ca bunătatea Lui să nu fie socotită deșartă de către noi. Cel care trimite ploaie din cer poate să trimită și foc (Fc 19,24). Prin prima ploaie El își arată bunătatea Sa spre noi, prin cealaltă severitatea. *Sau disprețuiești tu bogăția bunătății Lui și a îngăduinței și a îndelungii Lui răbdări, neștiind că bunătatea lui Dumnezeu te îndeamnă la pocăință? Dar după învățarea ta și după inima ta nepocăită, îți aduni mânie în ziua mâniei și a arătării dreptei judecăți a lui Dumnezeu (Rom 2,4-5).*”³ Versetele 5-7 evidențiază ideea conform căreia conducătorii iudaici vor fi niște războinici care calcă în picioare noroiul de pe drumuri, subliniind întărirea casei lui Iuda și izbăvirea casei lui Iosif. În următoarele două versete este reliefat caracterul universal al Împărăției lui Dumnezeu prin intermediul răscumpărării a tuturor oamenilor și a tuturor popoarelor care și-au pus încrederea în El. Poporul ales a găsit întotdeauna în puterea lui Dumnezeu eliberare.(10,12)

În următorul capitol iese în evidență atitudinea păstorilor celor răi, faptul că Zaharia își asumă rolul de păstor după cum îl instruieste Domnul și faptul că poporul refuză să-l asculte pe el și, prin el, pe Însuși Dumnezeu (Zah 11,1-17). Primele trei versete au creat numeroase polemici cu privire la modul de interpretare, polemicile axându-se pe două direcții: o interpretare

³ BASIL THE GREAT, *The Long Rules, Preface*, în FC 9:230

literală și una metaforică. Specificul interpretării literale reduce mesajul la ideea de natură statică. În sens metaforic, unii exegeți, privind prin prisma versetelor următoare, scot în evidență că obiectele menționate sub masca copacilor și a animalelor sunt aceleași cu păstorii. O altă abordare a semnificației copacilor din acest pasaj ar sugera că diferitele tipuri de copaci reprezintă națiuni mari și mici. Versetele 4-5 scot în evidență porunca pe care Domnul i-o dă profetului ca să pască turma lui Dumnezeu, seminția lui Iuda. Identificarea turmei reprezintă una dintre marile întrebări dintre multele controversate care există. Turma trebuie să fie Israelul sau seminția lui Iuda, iar încercarea de a-i atribui altă națiune, nu are sens în acest context. Cu toate că versetul 4 nu clarifică scopul pentru care această turmă este destinată măcelului, se sugerează totuși motivul. Judecata lui Dumnezeu împotriva Israelului sau a seminției lui Iuda se manifestă din cauza păcatelor săvârșite împotriva lui Dumnezeu. Următoarele versete prezintă în prim plan cele două toiege numite „Îndurare” și „Legământ”.

Capitolul 12 descrie modul în care Dumnezeu va apăra Ierusalimul și pe locuitorii săi (Zah 12,1-7) și cât de multă putere vor avea aceștia (Zah 12,8). Setul de epitete prin care este descris Yahwe în versetul 1 este de natură cosmică, creativă. El este cel care „întinde” cerurile, cel care „pune bazele” pământului, și cel care „zidește” duhul omului. Zaharia îl introduce pe Domnul ca și Creator al cerului și al pământului. Prin referirea la lucrarea creativă a Domnului, Zaharia intenționează, pe de o parte, să-l înfățișeze pe Dumnezeu ca și creator al tuturor lucrurilor, subliniind puterea Sa într-o manieră incomparabilă. Dacă Dumnezeu are puterea să creeze universul, atunci cu siguranță poate să împlinească promisiunile făcute Iudei, oricât de dificile ar părea din perspectiva unui om. Pe de altă parte, oarecum mai subtil, profetul Vechiului Testament leagă tema creației de mântuire, prezentându-l pe Domnul ca și salvatorul Israelului, cel care-l va izbăvi de păcatul și dușmanii săi. Versetele următoare prezintă asediul Ierusalimului și al lui Iuda de către forțe oponente, Ierusalimul fiind identificat cu o cupă care trimite în declin, cu „o cupă de amețire” și cu imaginea unei „pietre de povară” care îi rănește pe toți. Intervenția Divină are ca și consecință blestemul pentru neascultare, ca urmare a Judecății Divine. Versetul 8 afirmă că „În ziua aceea” Dumnezeu va întinde ocrotirea Sa asupra locuitorilor din Ierusalim într-un mod atât de puternic încât cei mai slabi dintre ei vor fi ca David. Versetele 10-12 prezintă tema suferinței. Zaharia compară suferința inconsolabilă a Ierusalimului cu „plângerea de la Hadad-Rimon, în câmpia Meghidonului”. Localizarea exactă a lui Hadad-Rimon a stârnit dezbateri intense. Unii au interpretat acest verset ca o aluzie la

ritualurile de plângere legate de moartea înainte de timp a regelui Iosia în „câmpul din Meggido” . Alții au spus că „Hadad-Rimmon” este un oraș necunoscut, sau o greșeală textuală pentru „fiul lui Amon”. O altă abordare constă în privirea sintagmei Hadad-Rimon ca nume al unei persoane individuale. În acest caz, traducerea ar menționa deplângere „pentru” sau „față de” Hadad-Rimon, ca și în cazul versiunii revizuite standard: „plângerea de la Ierusalim va fi la fel de puternică, ca și jelirea pentru Hadad-Rimon. Varianta cea mai plauzibilă este aceea conform căreia Hadad-Rimon-ul ar fi un nume de loc. În viziunea Sfinților Părinți, acest text este în relație cu cel din versetul 10. Sfântul Chiril al Ierusalimului afirmă că în momentul în care iudeii vor vedea pe Cel pe care L-au împuns să se căiască și să plângă. Sfântul Iustin Martirul și Filosoful merge cu interpretarea mai departe, oferă textului o perspectivă eshatologică și subliniază faptul că oamenii vor plânge la a doua venire datorită faptelor lor.

Capitolul 13 vorbește, pentru început, de un izvor care curăță păcatele poporului; „în ziua aceea” în care va curge izvorul, Dumnezeu va răscumpăra creația la starea sa de curăție inițială, îndepărtând toate păcatele (Zah 13,1). În continuare, subiectul capitolului se axează pe proorocii mincinoși, pe pedeapsa pe care Dumnezeu o va aduce peste poporul ales și pe faptul că cei rămași vor fi purificați spiritual și primiți în comuniune cu Domnul (Zah 13,2-9). Versetele 2-6 concentrează atenția asupra stârpirii idolilor și alungarea proorocilor mincinoși. Aici profetul se întoarce la subiectele legate de idolatrie și falsă profeție, declarând că „în ziua aceea” Domnul va îndepărta pentru totdeauna toate vestigiile unei asemenea înșelăciuni din țară. Idolatria a rezistat eforturilor rămășiței fidele din Vechiul Testament care a încercat să o deștrădăcească. Mai mult de atât, viitoarea Împărăție a Domnului peste care Mesia va conduce cu dreptate nu găsește loc pentru învățături false despre Dumnezeu. În concordanță, discuția din versetul 3 este mai bine înțeleasă ca un scenariu ipotetic care accentuează certitudinea, finalitatea absolută și dispariția oricărei forme de erezie teologică. Opinia publică din Israel condamna rar idolatria cu rigoare sau consistență. De obicei era considerat satisfăcător ca cineva să se închine Domnului, chiar dacă acea persoană se închina totodată și idolilor. Sincretismul a devenit normă pentru o mare parte din istoria Israelului, chiar dacă Domnul mereu a interzis în mod strict astfel de venerație. Iuda a avut o atitudine destul de îndoielnică față de falsa profeție pe care a lansat-o Zaharia. Dar în Împărăția lui Dumnezeu, idolatria nu va mai fi tolerată. Zaharia afirmă că până și părinții falsului profet vor depune mărturie împotriva propriilor copii și îi vor omorî pentru idolatrie. Versetele 8-9 conturează judecata Divină. Semnificația expresiei „zice Domnul” predomină în

scrierile profetice pentru a evidenția autoritatea divină și, în consecință, autoritatea desăvârșită a mesajului pe care îl transmite profetul. În acest verset este prezentat rezultatul Judecării Divine: două treimi „vor pieri și vor muri”, iar cealaltă treime „va fi lăsată acolo”. Între cei rămași, Domnul își va continua munca de răscumpărare pe pământ. Afirmatia „ei vor chema Numele Meu, și Eu îi voi asculta” caracterizează noua relație dintre Dumnezeu și oamenii săi. Verbul „a chema” adeseori semnifică chemarea lui Dumnezeu în rugăciune.

Capitolul 14 al cărții lui Zaharia începe prin a anunța despre marea coaliție care se va aduna împotriva Ierusalimului (Zah 14,1-2) și despre faptul că Dumnezeu se va implica în sprijinul Sionului (Zah 14,3). Capitolul descrie calamitățile și strâmtorările care vor marca „ziua aceea” (Zah 14,6-7). Dar în tot acest peisaj terifiant, Dumnezeu își impune suveranitatea (Zah 14,9) și înalță Ierusalimul (Zah 14,10), care va deveni cetatea în care se vor sui toți oamenii să aducă jertfă în fiecare an, odată cu prăznuirea sărbătorii corturilor (Zah 14,11-16). Zaharia 14 se încheie prin descrierea Împărăției Domnului, care va fi caracterizată de sfințenie și dreptate.

Prin intermediul exegezei biblice, am fundamentat cel de-al treilea capitol denumit „Dimensiunea teologică”. În cadrul acestuia am tratat două concepte importante, proeminente în cadrul celor șase capitole analizate, anume mesianismul și eshatologia.

Pentru a oferi o perspectivă unitară asupra discursului profetului despre mesianism, am extras textele cu acest caracter din capitolul de exegeză și le-am analizat doar în această secțiune. Am analizat minuțios, comparând diferite opinii din rândul cercetătorilor, următoarele texte: Intrarea în Ierusalim (Zah 9,9), Piatra din capul unghiului (Zah 10,4), Cei 30 de arginți (Zah 10,12-13), Mesia va fi străpuns (Zah 12,10) și Baterea Păstorului și împrăștierea turmei (Zah 13,7). Următorul subcapitol se axează pe dimensiunea eshatologică a textului din Zaharia 9-14. În ce privește mesianismul, am analizat cinci texte care au reverberat și în Noul Testament. Primul text se referă la intrarea Mântuitorului în Ierusalim (Zah 9,9-10). Cu referire la această profeție am arătat faptul că ea anunță un dublu eveniment: o Duminică a Floriilor, dar și o procesiune eshatologică. Acest dublu înțeles este identificabil în diferența de ton sau de accent dintre Zah 9,9 și Zah 9,10. În versetul 9, cel ce vine, numit rege, este descris ca fiind „umil” sau „smerit”, atribute oarecum nepotrivite pentru un Împărat. Doar în versetul 10 el este prezentat în termenii de stăpânire, de suveranitate generală. Smerenia din versetul 9, deși biruitoare într-un anumit sens, nu va beneficia de roadele victoriei decât în versetul 10 și odată cu cea de-a doua venire a Mântuitorului. Următoarele texte cu caracter mesianic fac referire la piatra cea din capul

unghiului (Zah 10,4), la cei treizeci de arginți (Zah 11,12-13), la străpungerea lui Mesia (Zah 12,10) și la baterea păstorului și împrăștierea turmei (Zah 13,7).

Piatra cea din capul unghiului este o referință la Mesia. Metafora pietrei de temelie este o portretizare potrivită în conformitate cu rolul pe care îl va avea Mântuitorul Iisus Hristos referitor la Împărăția Cerurilor. Vinderea lui Iisus pe 30 de arginți este minuțios conturată în capitolul 11. Suma de 30 de arginți era echivalentă cu suma atribuită valorii sclavilor. Plata a treizeci de bucăți de argint prefigurează plata pe care a primit-o Iuda în schimbul vânzării lui Iisus. Iisus este Mesia cel mort și înviat precum Vechiul Testament prezice. Sfântul Chiril al Ierusalimului a scris următoarea remarcă pe margine textului din Zaharia 11,12: „O, Precizie profetică! Înțelepciune mare și statornică a Duhului Sfânt! Pentru că nu a zis zece sau douăzeci, ci treizeci, cantitatea potrivită”⁴.

Cel de al patrulea text face referire la Mesia care va fi străpuns. Părerile criticilor cu privire la identitatea celui străpuns diferă de la caz la caz. Unii susțin ca Însuși Dumnezeu ar fi fost străpuns, alții afirmă că cineva care îl reprezintă pe El. Această ultimă abordare concluzionează în mod direct faptul că cel străpuns este Mesia-idee susținută de hristologia Noului Testament. Un alt punct de vedere al exegeților este acela că textul are un caracter non-mesianic, încercând demonstrarea acestui lucru printr-o multitudine de explicații neconvingătoare.

Cea din urmă profetie mesianică 13,7, a fost contestată ca fiind profetia mesianică, însă prin folosirea pronumelui posesiv, se sugerează o relație apropiată între păstor și Yahwe. Mulți sugerează că fraza înseamnă că păstorul este egalul lui Dumnezeu; în Noul Testament, Mântuitorul spune că „Eu și Tatăl una suntem” (Ioan 10,30), ceea ce susține părerea că „păstorul Meu” este defapt „fiul Meu”. Acest fapt devine mai evident în momentul în care aceste cuvinte sunt evocate de către Mântuitorul Însuși, în preajma patimilor Sale (vezi Mt 26,31).

Cu privire la eshatologia profetului Zaharia am tratat, într-o primă etapă, câțiva termeni sau câteva sintagme care poartă acest caracter. Pentru a înțelege mai bine această perspectivă am analizat termenii-cheie: „Proorocie”, „În ziua aceea”; „O zi pentru Domnul”; „Ierusalim”; „Israel”; „Iuda”; „Toate națiile”; „Popoarele”; „Prăpăd mare”; „A lovi”. Tot în acest sens am subliniat Atotputernicia lui Dumnezeu-Creatorul și suveranitatea sa (cum reiese din Zah 12,1), precum și relația istorie-eschatologie/timp-veșnicie cu aplicație la exemplul Ierusalimului

⁴ CHIRIL AL IERUSALIMULUI, *Cateheze 13.10*.

(Ierusalimul pământesc și Ierusalimul ceresc analizat în diferite tratate de specialitate). În urma acestui proces, considerăm că mesajul profetului este mai bine înțeles de către cititor și se evidențiază mai clar elementele eshatologice din text. Evidențiem aici sintagma „în ziua aceea” deoarece este menționată de 19 ori în aceste capitole. În mod special, această expresie confirmă faptul că evenimentele descrise sunt eshatologice, pentru că nu se găsește absolut nimic în istorie care să se asemene cu ceea ce profetul a prezentat. În ultima parte a acestui subpunct am analizat textul din Zaharia 12,1, subliniind, pe baza lui, faptul că Dumnezeu a creat toate lucrurile și le-a pus în locul lor, astfel că dacă El anunță planul Său de a răscumpăra Israelul și de a supune popoarele, suveranitatea și atotputernicia Lui asigură că acest fapt se va întâmpla. În final, folosindu-ne de exemplul Ierusalimului, am expus relația istorie-eschatologie/timp-veșnicie. Profetii în general au făcut o distincție între Ierusalimul pământesc, istoric, circumscris unui timp și spațiu și Ierusalimul ceresc, eshatologic și în același timp veșnic. Țelul omului în această viață este să treacă (în special prin cult) de la Ierusalimul pământesc și să devină cetățean al Ierusalimului ceresc, să ajungă, prin iubire, să trăiască în comuniune veșnică cu Dumnezeu.

Acestea sunt, în linii generale, rezultatele la care am ajuns în urma cercetării. Textul din Zaharia 9-14 este foarte bogat și poate fi aprofundat și din alte perspective. Amintim aici „tema păstorului”, a „proorocilor mincinoși” sau „caracterul universalist al discursului lui Zaharia”. Textul din Zaharia 12,10-14 (privit într-o perspectivă mesianică și eshatologică) poate să constituie, de asemenea, un subiect de cercetare amplu.

Ne-am propus ca pe parcursul acestui demers științific să reușim să atingem câteva obiective. Principalul nostru obiectiv a fost să abordăm Zaharia 9-14 și conceptele de mesianism și eschatologie din această secțiune într-o perspectivă de interpretare răsăriteană. Am luat în considerare comentariile occidentale și am inserat în cadrul lor nota patristică care, adeseori oferă o perspectivă anagogică-spirituală asupra textului (*theoria*⁵) – prin acest mod de lucru se evidențiază deopotrivă asemănările și deosebirile dintre metoda de exegeză patristică și cea modernă. Acestui obiectiv principal se adaugă: conturarea unor repere isagogice cu privire la Cartea Profetului Zaharia în general și asupra părții 9-14 în special; realizarea unei exegeze minuțioase prin care să se clarifice textul biblic din Zah 9-14; aprofundarea profetiilor mesianice

⁵ Vezi mai multe în John BRECK, *Sfânta Scriptură în Tradiția Bisericii*, trad. Ioana Tămăian (Cluj-Napoca: Patmos, 2003), 57-58.

și a termenilor cu caracter eshatologic și așezarea lor în relație cu alte cărți biblice, cu scopul de a evidenția caracterul inspirat al profeției.

BIBLIOGRAFIE

I. Ediții ale Sf. Scripturi

- *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, ed. Karl Elliger și Wilhelm Rudolph (Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1987).
- *Septuaginta. Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX*, ed Alfred Rahlfs (Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1935).
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediția Sfântului Sinod (București: EIBMO, 2015).

II. Dicționare, lexicoane, concordanțe, manuale, cărți de cult

- BAKER, Warren, *The Complete Word Study Dictionary: Old Testament* (Chattanooga: AMG Publishers, 2003).
- BLAIKLOCK, Edward și HARRISON, Roland, *The New International Dictionary of Biblical Archaeology* (Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1983).
- BOTTERWECK, Johannes și RINGGREN, Helmer, *Theological Dictionary of the Old Testament*, vol. 5, ed. David. E. Green (Grand Rapids: W. B. Eermans Publishing Co., 1986).
- *Dicționar biblic* (București: Stephanus, 1995).
- DOUGLAS, J. D. și TENNEY, Merrill C., *The New International Dictionary of the Bible* (Michigan: Zondervan Publishing House, 1981).
- ELWELL, Walter A. și ELWELL, Walter A., *Evangelical Dictionary of Biblical Theology* (Grand Rapids: Baker Book House, 1997).
- ERNST, Jenni, Claus WESTERMANN , Mark E BIDDLE., *Theological Lexicon of the Old Testament*, (Hardcover, 1997).
- FREEDMAN, David N., *The Anchor Bible Dictionary*, vol. 6 (New York: Doubleday, 1996).
- HARRIS, Robert L et al., *Theological Wordbook of the Old Testament* (Chicago: Moody Press, 1999).
- KELSO L., James , *The Ceramic Vocabulary of the Old Testament* (New Haven: American Schools of Oriental Research, 1948).
- KOCH K., *Theological Dictionary of the New Testament* (Grand Rapids: Eerdmans, 1968).

- KOHLENBERGER, John și SWANSON, James, *The Hebrew English Concordance to the Old Testament with the New International Version* (Michigan: Zondervan Grand Rapids, 1998).
- LEON-DUFOUR, Xavier, *Dictionary of Biblical Teology*, ed. P. Joseph Cahill (New York: Desclee Company, 1967).
- STRONG, James, *The Exhaustive Concordance of the Bible: Showing Every Word of the Test of the Common English Version of the Canonical Books, and Every Occurence of Each Word in Regular Order* (Ontario: Woodside Bible Fellowship, 1996).
- SWANSON, James, *Dictionary of Biblical Languages With Semantic Domains: Hebrew (Old Testament)* (Oak Harbor: Logos Research Systems, 1997).
- VAN DER TOORN, Karel et. al., *Dictionary of Deities and Demons in the Bible* (Michigan: Eerdmans, 1999).

III. Resurse patristice

- AMBROSE, *Joseph* 8.45, în *FC* 65:218-19 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- AMBROSE, *Letter* 80, în *FC* 26:453-54 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- AMBROSE, *On the Holy Spirit* 2.11.119-20, în *NPNF* 2 10:130 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- AUGUSTINE, *City of God* 8.23, în *FC* 14:64 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- AUGUSTINE, *Explanation of the Psalms* 102.17, în *NPNF* 1 8:499 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- AUGUSTINE, *Letter* 26, în *FC* 30:29 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).

- AUGUSTINE, *On Genesis Against the Manichaeans* 2.8.11, FC 64:83 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- AUGUSTINE, *Sermon 277*, WSA 3 8:43-44 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- AUGUSTINE, *Tractates on the Gospel of John* 21.3, în FC 79:192 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- BASIL THE GREAT, *The Long Rules, Preface*, în FC 9:230 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- BEDE, *Homilies on the Gospels* 2.14, în CS 111:132-33 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- CAESARIUS OF ARLES, *SERMON 113*, în FC 47:160 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- CHRYSOSTOM, *Against the Anomoeans, Homily 7.38*, în FC 72:200 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- CHRYSOSTOM, *Discourse Against Judaizing Christians* 1.3, în FC 68,10-11 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- CHRYSOSTOM, *Homilies on John* 66.1, în NPNF 1 14:245 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- CLEMENT ALEXANDRINUL, „Pedagogul,” în PSB 4, trad. Dumitru Fecioru (București: IBMO, 1982).

- CLEMENT OF ALEXANDRIA, *Christ the Educator* 1.5.15 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- *Constitutions of the Holy Apostles* 2.3.15, în *ANF* 7:402 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- CYRIL OF JERUSALEM, *Catechetical Lecture*, în *FC* 61:233 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- EPHREM THE SYRIAN, *Commentary on Zechariah*, în *ESOO* 2:310 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- EUSEBIUS OF CAESAREA, *Proof of the Gospel* 2.3.50, 53, în *POG* 1:97-98 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- GREGORY OF NAZIANZUS, *In Defense of His Flight to Pontus, Oration* 2.62-64, în *NPNF* 2 7:218 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- GRIGRIE PALAMA, „Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie. Al treilea dintre cele din urmă. Despre sfânta lumină,” în *Filocalia* 7, trad. Dumitru Stăniloae (București: IBMO, 1977).
- HIPPOLYTUS, *On the End of the World* 40, în *ANF* 5:252 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- IRENAEUS, *Against Heresies* 4.33.1, în *ANF* 1:506 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- JEROME, *Homilies on the Psalms* 10, în *FC* 48:75 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT 14* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).

- JUSTIN MARTYR, *Dialogue with Trypho* 121, *FC* 6:335 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT* 14 (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- JUSTIN MARTYR: *First Apology* 52 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT* 14 (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- MAXIMUS OF TURIN, *Sermon* 75.2, în *ACW* 50:184 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT* 14 (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- NIL ASCETUL, „Cuvând ascetic,” în *Filocalia* 1, trad. Dumitru Stăniloae (Sibiu: Institutul de arte grafice „Dacia Traiană”, 1947).
- ORIGEN, *Homilies on Exodus* 11.2, în *FC* 71:356-57 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT* 14 (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- ORIGEN, *Filocalia*, trad. Silvana Avram (București: Herald, 2007).
- ORIGEN, *Omiliile la Levitic*, trad. Adrian Muraru (Iași: Polirom, 2006).
- RUFINUS, *Commentary on the Apostles' Creed* 20, în *NPNF* 2 3:551 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT* 14 (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- SF. ATANASIE CEL MARE, „Epistole către Serapion,” în *PSB* 16, trad. Dumitru Stăniloae (București: IBMO, 1988).
- SF. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, „Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan,” în *PSB* 41, trad. Dumitru Stăniloae (București: IBMO, 2000).
- SF. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, „Despre închinarea și slujirea în Duh și Adevăr,” în *PSB* 38, trad. Dumitru Stăniloae (București: IBMO, 1991).
- SF. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, „Glafire la Facere,” în *PSB* 39, trad. Dumitru Stăniloae (București: IBMO, 1992).
- SF. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, „Glafire la Numeri,” în *PSB* 39, trad. Dumitru Stăniloae (București: IBMO, 1992).
- SF. CHIRIL AL IERUSALIMULUI, *Cateheze*, trad. Dumitru Fecioru (București: IBMO 2003).
- SF. GRIGORIE DE NYSSA, „Omiliile la Ecclesiast,” în *PSB* 30, trad. Teodor Bodogae (București: IBMO, 1998).

- SF. GRIGORIE PALAMA, *Omilii* (București: Anastasia, 2000).
- SF. IOAN DAMASCHIN, *Dogmatica*, trad. Dumitru Fecioru (București: IBMO, 2001).
- SF. IOAN GURĂ DE AUR, „Omilii la Matei,” în *PSB* 23, trad. Dumitru Fecioru (București: IBMO, 1994).
- SF. IOAN GURĂ DE AUR, „Predici la Sărbători împărătești, Omilia I la Cruce și la tâlhar,” în *PSB* 14, trad. Dumitru Fecioru (București: IBMO, 2015).
- SF. MACARIE EGIPTEANUL, „Omilii duhovnicești,” în *PSB* 34, trad. Constantin Cornițescu (București: IBMO, 1992).
- SF. SIMEON NOUL TEOLOG, „Erosurile innelor dumnezeiești, XXIII,” în *Imne, Epistole și Capitole. Scrieri III*, trad. Ioan Ică Jr. (Sibiu: Deisis, 2001).
- SF. VASILE CEL MARE, „Epistole,” în *PSB* 12, trad. Constantin Cornițescu, Teodor Bodegă (București: IBMO, 1988).
- TERTULLIAN, *On Flight in Time of Persecution* 11.2, în *FC* 40:297 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT* 14 (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- TERTULLIAN, *On Idolatry* 10, în *ANF* 3:66-67 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT* 14 (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- THEODORE OF MOPSUESTIA, *Commentary on Zechariah* 9.8-10, în *PG* 66:556 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT* 14 (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).
- THEODORE OF CYR, *On Divine Providence* 7.38, în *ACW* 49:99 – A. FERREIRO, *The Twelve Prophets*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture OT* 14 (Downers Grove: InterVarsity Press, 2003).

IV. Comentarii biblice

- BABA, Teodor, *Profetul Zaharia, Personalitatea și opera. Valoarea teologică a mesajului prophetic* (Arad: Aurel Vlaicu, 2003).
- BALDWIN, G. Joyce, *Haggai, Zechariah, Malachi* (London: Tyndale, 1972).
- BALDWIN, J. G., *Haggai, Zechariah, Malachi* (Downers Grove: InterVarsity Press, 1972).

- BALDWIN, Joyce G., *Zechariah*, (Library of Congress Catalogin-in-Publication Data, 1993).
- BARKER, Ken, *Zechariah* (Grand Rapids: Zondervan, 1985).
- BARKER, Kenneth L., *Zechariah*, (Grand Rapids: Zondervan, 1985).
- BLOMBERG, Craig L., *Matthew* (Nashville: Broadman, 1992).
- BODA, M. J., *The NIV Application Commentary: Haggai, Zechariah* (Grand Rapids: Zondervan, 2004).
- BODA, Mark J., *Haggai, Zechariah* (Grand Rapids: Zondervan, 2009).
- BODA, Mark J., *The Book of Haggai, Zechariah. The NIV Application Commentary* (Grand Rapids: Zondervan, 2004).
- BOLING, R. G. and WRIGHT G. E., *Joshua* (Garden City, NY: Doubleday, 1982).
- BROWN, E. Raymond , *The Gospel According to John (xiii-xxi)*, (Garden City: Doubleday, 1970).
- BRUCE, F. F., *The Book of Zechariah and the Passion Narrative* (Bulletin of the John Rylands Library, 1961).
- CARSON, D. A., *Matthew, in The EBC* (Grand Rapids: Zondervan, 1984).
- CHARY, Theophane, *Agge-Zacharie, Malachie* (Paris: Librairie Lecoffre, 1969).
- DENTAN, R. C., *The Book of Zechariah* (Nashville: Abingdon, 1956).
- ELLIGER, K., *Die Propheten Naham, Habakkuk, Zephania, Haggai, Sacharja, Maleachi* (Gttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1982).
- GRAY, John, *I & II Kings* (London: SCM, 1970).
- GUNDRY, Robert H., *Matthew. A Commentary on His Literary and Theological Art* (Grand Rapids: Eerdmans, 1982).
- H MITCHELL,. G. J., M. P. SMITH and J. A. BEWER, *A Critical and Exegetical Commentary on Haggai, Zechariah, Malachi and Jonah* (Edinburgh: T. & T. Clark, 1912).
- KAISER , Walter C. *Micah, Nahum, Habakkuk, Zephaniah, Haggai, Zechariah, Malachi* (Mastering the Old Testament).
- KLEIN, George L., *An Exegetical and Theological Exposition of Holy Scripture. Zechariah in NAC 21B*, (Nashville: Publishing Group, 2008).

- MARK, Allen Hahlen și Clay Alan HAM, *Minor Prophets, Volume 2: Nahum-Malachi* (College Press NIV Commentary)..
- MASON, Rex ,*The Books of Haggai, Zechariah, and Malachi*, (Cambridge: Cambridge Univ., 1977).
- MCCOMISKEY, T. , *Zechariah*, in *The Minor Prophets, Vol. 3* (Grand Rapids: Baker, 1992).
- MERRILL, E. H., *Haggai, Zechariah, Malachi* (Chicago: Moody, 1994).
- MERRILL, Eugene H., *An Exegetical Commentary Haggai, Zechariah, Malachi* (Biblical Studies Press, 2001).
- MERRILL, Eugene H., *Haggai, Zechariah, Malachi: An Exegetical Commentary* (Chicago: Moody Publishers, 1994).
- MEYERS Eric M. și Carol L. MEYERS, *Zechariah 9–14* (New York: Doubleday, 1995).
- MITCHELL H. G., SMITH J. M. P., and BEWER J. A., *A Critical and Exegetical Commentary on Haggai, Zechariah, Malachi and Jonah*, (Edinburgh: T. & T. Clark, 1912).
- MITCHELL, H. G., *A Commentary on Haggai and Zechariah* (Edinburgh: T. & T. Clark, 1912).
- RUDOLPH, Wilhelm, *Haggai-Sacharja 1-8 - Sacharja 9-14 -Maleachi*, KAT (Gütersloh: Verlaghaus Gerd Mohn, 1976).
- SAEB, Magne, *Sacharja 9-14. Untersuchungen von Text und Form* (Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 1969).
- So JOYCE, G. BALDWIN, *Haggai, Zechariah, Malachi* (London: Tyndale, 1972).
- STUHLMUELLER, Carroll, *Haggai & Zechariah* (Grand Rapids: Eerdmans, 1988).
- SWEENEY, Marvin, A *The Twelve Prophets, Vol. 2* (Berit Olam: Studies in Hebrew Narrative & Poetry).
- THOMPSON, J. A., *Deuteronomy* (London: Tyndale, 1974).
- UNGER, Merrill F., *Zechariah* (Grand Rapids: Zondervan, 1963).
- WILHELM, Rudolph, *Haggai-Sacharja 1-8-Sacharja 9-14-Maleachi* (Gütersloh: Verlaghaus Gerd Mohn, 1976).

V. Cărți de specialitate

- AHARONI, Yohanan, *The Land of the Bible* (London: Burns & Oates, 1966).
- ANDERSON, Bernhard W., *Exodus Typology in Second Isaiah, in Israel's Prophetic Heritage* (London: SCM, 1962).
- AVISHUR, Yitshak, *Stylistic studies of word-pairs in biblical and ancient Semitic literatures* (Alter Orient und Altes Testament, 1984).
- BARR, J., *The Semantics of Biblical Language* (Oxford: Oxford University, 1961).
- BRECK, John, *Sfânta Scriptură în Tradiția Bisericii*, trad. Ioana Tămăian (Cluj-Napoca: Patmos, 2003).
- BRONNER, Leah, *The Stories of Elijah and Elisha as Polemics Against Baal Worship* (Leiden: E. J. Brill, 1968).
- BRUCE, Frederick F., *This Is That. The New Testament Development of Some Old Testament Themes* (Exeter: Paternoster, 1968).
- BUTTERWORTH, M., *Structure and the Book of Zechariah*, (Sheffield: Sheffield Academic Press, 1992).
- CAQUOT, A., *Breves Remarques sur L'Allegorie des Pasteurs en Zacharie II, in Melanges Bibliques et Orientaux* (Neukirchen-Vluyn: Kevelaer, 1985).
- CAZELLES, Henry, *Introduction a la Bible*, (Paris, 1973).
- CHILDS, Brevard S., „The Relation of Zech 9–14 to Proto- Zechariah,” *ZAW* 88 (1976): 227-239.
- CLENDENEN, E. R., *Haggai, Malachi*, (Nashville: Broadman & Holman, 2004).
- COHEN, Aharon, *The Twelve Prophets* (New York: Soncino, 1948).
- COLLINS, T *The Literary Contexts of Zechariah 9:9, in The Book of Zechariah and Its Influence* (Burlington: Ashgate, 2003), 29-40.
- CRAIGIE, P. C., *The Problem of War in the Old Testament* (Grand Rapids: Eerdmans, 1978).
- CROSS, F. M., *Canaanite Myth and Hebrew Epic* (Cambridge: Harvard Univ., 1973).
- CRYER, F. H., *Divination in Ancient Israel and its Near Eastern Environment* (Sheffield: JSOT Press, 1994).
- DAVIES, P. R., *The Damascus Document* (Sheffield: JSOT, 1982), 150-51.
- DAY, J., *The Origin of Armageddon: Revelation 16:16 as an Interpretation of Zechariah 12:11* (Leiden: E. I. Brill, 1994).

- DE BOER, Pieter Arie Hendrik, *An Inquiry into the Meaning of the Term* (Leiden: E. J. Brill, 1948).
- de VAUX, Roland, *Ancient Israel* (New York: McGraw-Hill, 1965).
- DELCOR, M., *Hinweise auf das Samaritanische Schisma im Alten Testament*, (ZAW 74, 1962).
- *Despre numele divine*, trad. Cicerone Iordăchescu și Teofil Simenschy (Iași: Institutul European, 1993), 131.
- DILLARD R. B., and T. LONGMAN III, *An Introduction to the Old Testament* (Grand Rapids: Zondervan, 1994).
- DUGUID, I. „Messianic Themes in Zechariah 9–14,” in *The Lord’s Anointed: Interpretation of Old Testament Messianic Texts*, ed. P. E. Satterthwaite (Carlisle: Paternoster, 1995).
- EARLE, Cairus E., *Creștinismul de-a lungul secolelor. O istorie a Bisericii creștine*, (Dallas: Internațional, 1992).
- EILBERG-SCHWARTZ, H. *The Savage in Judaism: An Anthropology of Israelite Religion and Ancient Judaism* (Bloomington: Indiana Univ. Press, 1990).
- EISSFELDT, O., *The Old Testament: An Introduction*, trans. P. R. Ackroyd (New York: Harper & Row, 1965).
- ELIADE, Mircea, *Le chamanisme et les techniques archaïques de l’extase* (Paris: Payot, 1978).
- ELIADE, Mircea, *Sacrul și profanul* (București: Humanitas, 1992).
- FLOYD, M. H., *Zechariah and the Changing Views of Second Temple Judaism in Recent Commentaries*, (*Religious Studies Review* 25, 1999).
- FOHRER, Georg, *Introduction to the Old Testament* (London: SPCK, 1970).
- FRAINE, J. de, *L’Aspect Religieux de la Royauté Israélite* (Roma: Pontificio Istituto Biblico, 1954).
- FRANCE, Richard T., *Jesus and the Old Testament* (London: Tyndale, 1971).
- FREEDMAN, David Noel, *Pottery, Poetry, and Prophecy* (Winona Lake: Eisenbrauns, 1980).
- FRUNZĂ, Sandu, *Experiența religioasă în gândirea lui Dumitru Stăniloae, o etică relațională* (Cluj-Napoca: Dacia, 2001).

- G. von RAD, *Holy War in Ancient Israel* (Grand Rapids: Eerdmans, 1991).
- GOLDINGAY, John și Pamela J. SCALISE, *Minor Prophets* (Understanding The Bible Commentary Series).
- GREENFIELD, C. Jonas, *The Aramean God Ramman/Rimmon*, (Hebrew University, Jerusalem, 1976).
- HALLO William W., and William K. SIMPSON, *The Ancient Near East: A History* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1971).
- HANSON, Paul, *The Dawn of Apocalyptic* (Philadelphia: Fortress, 1975).
- HARRELSON Walter, *The Celebration of the Feast of Booths According to Zech. XIV 16-21, in Religions in Antiquity*, (Leiden: Brill, 1968).
- HARRELSON, Walter, *Nonroyal Motifs in the Royal Eschatology*, in *Israel's Prophetic Heritage*, eds. B. W. Anderson and Walter Harrelson (New York: Harper, 1962).
- Instone D. BREWER, „The Two Asses of Zechariah 9:9 in Matthew 21,“ *TynBul* 54 (2003): 87-98.
- JANSMA Taeke, *Inquiry into the Hebrew Text and the Ancient Versions of Zechariah IX-XIV*, (Leiden: Brill, 1949).
- JANSMA, Taeke, *Inquiry into the Hebrew Text and the Ancient Versions of Zechariah IX-XIV* (Leiden: Brill, 1949).
- JOHNSON, R. Aubrey, *Sacral Kingship in Ancient Israel* (Cardiff: Univ. of Wales, 1955).
- KAISER, Otto, *Introduction to the Old Testament* (Oxford: Basil Blackwell, 1975).
- KALLAI, Zecharia, *Historical Geography of the Bible* (Jerusalem: Magnes, 1986).
- KALLUVEETIL Paul, *Declaration and Covenant*, AnBib 88 (Rome: Biblical Institute, 1982).
- KEEL, *The Symbolism of the Biblical World* (New York: Crossroad, 1985).
- KIRKPATRICK, A. F., *The Doctrine of the Prophets* (London: Macmillan, 1901).
- KLEIN, George L., *The Meaning of the Niphal in the Hebrew Bible* (Ph.D. diss., Dropsie College for Hebrew and Cognate Learning/Annenberg Research Institute, 1992).
- LACOCQUE, André, *Zacharie 9-14* (Neuchatel: Delachaux & Niestlé, 1981).
- LAGRANCE, M. J., *Le Messianisme chez les Juifs* (Paris: Librairie Victor LeCoffre, 1909).
- LAMARCHE ,Paul, *Zacharie IX-XIV. Structure Littéraire et Messianisme* (Paris: Librairie Lecoffre, 1961).

- LARKIN, Katrina J.A., *The Eschatology of Second Zechariah. A Study of the Formation of a Mantological Wisdom Antology* (Leiden: Pharos, 1994).
- LIND, M., *Yahweh Is a Warrior: The Theology of Warfare in Ancient Israel* (Kitchener: Herald, 1980).
- LIND, Millard C., *Yahweh Is a Warrior*, (Scottsdale: Herald, 1980).
- MASON, Rex ,*Some Examples of Inner Biblical Exegesis in Zech. IX-XIV. In Studia Evangelica, Vol. VII*, (Berlin: Akademie, 1982).
- MEYERS, Eric M. and Carol L. MEYERS, *The Future Fortunes of the House of David: The Evidence of Second Zechariah. In Fortunate the Eyes That See: Essays in Honor of David Noel Freedman in Celebration of His Seventieth Birthday* (Grand Rapids: Eerdmans, 1995).
- MILLER, P. D. Jr., *The Divine Warrior in Early Israel* (Cambridge: Harvard Univ., 1973).
- MUDDIMAN, J., *Zechariah 13:7 and Mark's Account of the Arrest in Gethsemane, The Book of Zechariah and Its Influence*, (Burlington: Ashgate, 2003).
- MULLEN, E. Theodore, Jr. *The Assembly of the Gods* (Chico, Calif.: Scholars Press, 1980).
- NEAGA, Nicolae, *Hristos în Vechiul Testament* (Cluj-Napoca: Renaşterea, 2017).
- NOWACK, W. ,*Die kleinen Propheten* (Gttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1903).
- OESTERLEY, O. E., *A History of Israel* (Oxford: Oxford University Press, 1932).
- OPPENHEIM, A. L., *Ancient Mesopotamia* (Chicago: Univ. of Chicago, 1964).
- OPPENHEIM, Leo A., *The Interpretation of Dreams in the Ancient Near East* (Philadelphia: The American Philosophical Society, 1956).
- OTZEN, Benedikt, *Studien über Deuteriosacharja*, (Copenhagen: Prostant Apud Munksgaard, 1964).
- P. LAMARCHE, *Zacharie IX-XIV. Structure Littraire et Messianisme* (Paris: Librairie Lecoffre, 1961).
- PORTNOY S. L., and D. L. PETERSEN, *Biblical Texts and Statistical Analysis: Zechariah and Beyond*, (JBL 103, 1984).
- PRITCHARD, James B., *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament* (Princeton: Princeton Univ., 1969).

- REINER, Erica, *Thirty Pieces of Silver, in Essays in Memory of E. A. Speiser* (New Haven: American Oriental Society, 1968).
- SCHMEMANN, Alexander, *Pentru viața lumii. Sacramentele și Ortodoxia*, trad. Aurel Jivi (București: IBMO, 2001).
- SELLIN, D. Ernest, *Das Zwlf-prophetenbuch* (Leipzig: A. Deichert, 1922).
- SIMONS, J., *Jerusalem in the Old Testament* (Leiden: Brill, 1952).
- STĂNILOAE, Dumitru, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, (București: IBMO, 1995).
- TILBORG, Sjef van, *Matthew 27. 3–10: An Intertextual Reading* (Kampen: 1. H. Kok, 1989).
- TOLLINGTON, J. E., *Tradition and Innovation in Haggai and Zechariah 1–8* (Sheffield: Sheffield Academic Press, 1993).
- TRUDE, Dothan, *The Philistines and Their Material Culture* (New Haven: Yale University Press, 1982).
- ȚENE, Ionuț, *Reflecții critice despre o teologie a istoriei* (Cluj-Napoca: Napoca Star, 2001).
- WEBB, Barry G., *The Message of Zechariah: Your Kingdom Come* (Bible Speaks Today).
- WENHAM, John W., *Christ and the Bible* (Leicester: InterVarsity, 1972)
- WISEMAN, D. J., *Peoples of Old Testament Times* (Oxford: Clarendon, 1973).
- WOLTERS, Albert, *Word Play in Zechariah* (Cambridge University Press, 2003).
- YADIN, Y., *The Art of Warfare in Biblical Lands, în The Light of Archaeological Study*, 2 vols. (New York: McGraw-Hill., 1963).
- YADIN, Yagael, *The art of warfare in Biblical lands: In the light of archaeological study* (Hardcover, 1963).
- YANNARAS, Christos, *Persoană și Eros* (București: Anastasia, 2000).

VI. Studii de specialitate

- Ap-Thomas, D. R., „Some aspects of the Root HAHN in The old Testament,” *JSS*: 128-48.
- BREWER, Instone, „The Two Asses of Zechariah 9:9 in Matthew 21,” *TynBul* 54 (2003).

- COOK, S. L., „The Metamorphosis of a Shepherd: The Tradition History of Zechariah 11:17,” *CBQ* 55 (1993).
- CRAIGIE, „Deborah and Anat: A Study of Poetic Imagery,” *ZAW* 19 (1978).
- CRAIGIE, Peter C., „The Poetry of Ugarit and Israel,” *Tyn Bul* 22 (1971).
- DAHOOD, Mitchell, „Zacharia 9,1,” *CBQ* 25 (1963), 123–24.
- DELCOR, M., „Deux Passages Difficiles: Zach VII 11 et XI 13,” *VT* 3 (1953).
- DELCOR., Maties, „Les Allusions à Alexandre le Grand dans Zach IX 1-8,” *VT* 1 (1951): 110-24.
- DRAFFKORN, Anne E., „Ilani/Elohim,” *JBL* 75 (1957): 216-24, 222-23.
- DUFF, P. B., „The March of the Divine Warrior and the Advent of the Greco- Roman King: Mark's Account of Jesus' Entry into Jerusalem,” *JBL* 111 (1992): 55–71.
- FEIGIN, Samuel, „Some Notes on Zechariah 11 4-17,” *JBL* 44 (1925).
- FOX H., „The Forelife of Ideas and the Afterlife of Texts,” *RB* 105 (1998).
- FREED, Edwin D., „The Entry into Jerusalem in the Gospel of John,” *JBL* 80 (1961).
- FROLOV, S., „Is The Narrator also Among the Prophets? Reading Zechariah without Presuppositions (Biblical Interpretation),” *A Journal of Contemporary Approaches* 13 (1), 2005).
- GOOD R. M., „Zechariah 14:13 and Related Texts: Brother Against Brother in War,” *Maarav* 8 (1992).
- Gordon, R. P., „Targum Variant Agrees With Wellhausen!,” *ZAW* 87 (1975).
- GREENFIELD, J. C. „The Aramean God Ramman/Rimmon,” *IEJ* 26 (1976).
- HANSON, P. D., „Zechariah 9 and the Recapitulation of an Ancient Ritual Pattern,” *JBL* 92 (1973).
- KLEIN, „The Prophetic Perfect,” *JNSL* 16 (1990), 45-60.
- KRAUSE, D., “The One Who Comes Unbinding the Blessing of Judah: Mark 11.1–10 As a Midrash on Genesis 49.11, Zechariah 9.9, and Psalm 118.25–26,” in *Early Christian Interpretation of the Scriptures of Israel: Investigations and Proposals*, ed. C. A. Evans and J. A. Sanders (Sheffield: Academic Press, 1997).
- LAUBSCHER, F. du T., „Epiphany and Sun Mythology in Zechariah 14,” *JNSL* 20.1 (1994).

- LAUBSCHER, F. du T., „The King's Humbleness in Zachariah 9:9. A Paradox?” *JNSL* 18 (1992): 125-134.
- LIPINS, E., „Recherches sur le livre de Zacharie,” *VT* 20 (1970): 25-55.
- MALAMAT, Abraham, „The Historical Setting of Two Biblical Prophecies on the Nations,” *IEJ* 1 (1950-51): 149-54.
- MCKANE, W., „Poison, Trial by ordeal and The cup of wrath,” *VT* 30 (1980), 474-92.
- MENKEN, M. J. J., “The Quotations from Zech 9,9 in Mt 21,5 and in Jn 12,15,” in *John and the Synoptics*, ed. A. Denaux (Leuven: Univ. Press, 1992).
- MERRILL H. Eugene, „Literary Genres in Isaiah 40-55,” *BSac* 144 (1987): 144-56.
- MILLER, Patrick D. Jr., „Animal Names as Designations in Ugaritic and Hebrew,” *UF* 2 (1970).
- MOSEMAN, R. David, „Reading the Two Zechariahs as One, ” *RevExp* 97 (2000).
- MURAOKA, T., „On the So-Called Dativus Ethicus in Hebrew,” *JTS* 29 (1978): 495–98.
- NIDA, E. A., “The Implications of Contemporary Linguistics for Biblical Scholarship,” *JBL* 91 (1972).
- PAUL, S. M., „A Technical Expression from Archery in Zechariah IX 31a,” *VT* 39 (1989): 495-96.
- RUBENSTEIN L., „Sukkot, Eschatology and Zechariah 14,” *RB* 103 (1996).
- SCHAEFFER, K. R., „The Ending of Book of Zechariah: A Commentary,” *RB* 100 (1993).
- TORREY, C. C., „The Foundry of the Second Temple at Jerusalem,” *JBL* 55 (1936): 247-60.
- TORREY, C., „The Messiah Son of Ephraim,” *JBL* 66 (1947): 253-77.
- TOURNAY, R., „Zacharie XII-XIV et L’Histoire d’ Isral,” *RB* 81 (1974).